

22.11.2022

POL-2022-146326

Tiedonhallintapäällikkö Päivi Pösö

Eduskunta
Hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi**Asiantuntijalausunto hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä HE 243/2022 vp****1 Lausuntopyyntö**

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Poliisihallituksen asiantuntijaa kuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoa Hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi sähköisen viestinnän palveluista annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetun lain 29 §:n ja henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetun lain 22 §:n muuttamisesta (HE 243/2022 vp).

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sähköisen viestinnän palveluista annettua lakia, henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annettua lakia ja henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annettua lakia. Lakeihin ehdotetaan muutoksia, jotka mahdollistaisivat sujuvamman viranomaisten välisen tiedonvaihdon yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen kannalta merkittävissä tietoturvaloukkaustilanteissa ja niiden uhkissa.

Ehdotuksessa Puolustusvoimien ja poliisin Liikenne- ja viestintävirastolle antamaa virka-apua ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan merkittäviä tietoturvaloukkauksia ja -uhkia. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi viestinnän välittäjän oikeudesta oma-aloitteisesti luovuttaa Liikenne- ja viestintävirastolle tietoja viesteistä ja välitystiedoista tietoturvaloukkausten selvittämiseksi tai ennaltaehkäisemiseksi.

Hallituksen esityksen taustalla on 10.6.2021 annettu valtioneuvoston periaatepäätös tietoturvan ja tietosuojan parantamiseksi yhteiskunnan kriittisillä toimialoilla. Lisäksi esityksellä vastataan muuttuneeseen turvallisuusympäristöön ja sen heijastumiseen kyberympäristössä.

2 Asiantuntijalausunto**2.1 Yleiset kommentit**

Esityksessä yksilöityjen toimijoiden välisen tiedonvaihdon ja virka-avun toimivuus on tärkeää tietoturvaloukkausten havainnoinnissa, torjunnassa ja

selvittämisessä. Viranomaiset tarvitsevat tehokkaat, nopeasti käyttöön otettavissa ja toteutettavissa olevat keinot toimia vakavissa häiriötilanteissa tai niiden selvästi uhatessa. Riittävät toimintaedellytykset ja tietojen vaihtomahdollisuudet ovat tärkeitä nykyisessä ja tulevassa toimintaympäristössä sekä muuttuneessa kyberturvallisuustilanteessa.

Ehdotuksen tarkoituksena on mahdollistaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintoihin kohdistuvien tietoturvaloukkausten ja niiden uhkatilanteiden osalta aiempaa kattavampi ja sujuvampi yhteistyö keskeisten toimijoiden välillä. On perusteltua, että esityksessä ehdotetulla tavalla tiedonvaihtoon liittyvästä salassapitosääntelystä ja muista tiedon luovutuksen rajoituksista poikkeamisen kynnys pidetään näissä tilanteissa ja laajassa tietojen vaihdossa verrattain korkeana, jotta muun muassa perustuslaissa turvattu yksityiselämän suoja ja luottamuksellisen viestin suoja sekä tietosuojalainsäädännöstä tuleva käyttötarkoitussidonnaisuuden periaate toteutuvat asianmukaisesti.

On kuitenkin syytä huomioida, että ehdotuksen kattamien yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvien tietoturvaloukkausten ja niiden uhkien ulkopuolelle jää joukko edelleen erittäin vakavaksi katsottuja tilanteita ja rikoksia, joissa yhteiskunnan kannalta on vahva selvittämisintressi ja vahinkojen estämisintressi.

2.2 Virka-apua koskevat ehdotukset

Sinänsä virka-apua koskevia ehdotuksia voidaan pitää perusteltuina ja oikeasuuntaisina.

Nyt ehdotettu virka-avun antaminen ei kuitenkaan mahdollista Liikenne- ja viestintävirastoa luovuttamaan toiselle viranomaiselle tietoja viesteistä, välitystiedoista tai sijaintitiedoista. Asiantuntija-avun antamisen yhteydessä tällaisen tiedon luovuttamiselle voisi kuitenkin olla nimenomainen tarve.

Virka-avun pyytäminen liittyy yleensä vakavamman ja monimutkaisen tapauksen selvittämiseen, jossa apuna tarvitaan toisen viranomaisen kyvykkyyksiä. Tavanomaisesti selvittämisessä voi olla tarve käsitellä käyttäjätietoja sekä välitystietoja ja sijaintitietoja ja enemminkin kyse on laitteiden välisestä signaalintiliikenteestä kuin yksityishenkilöiden välisestä luottamuksellisesta viestinnästä ja sen sisällöstä.

Poliisin resurssien ja ajankäytön näkökulmasta on perustelua, että sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta esitetyn lain 309 §:n 3 momenttiin on nyt selkeästi kirjattu se, että virka-avusta aiheutuneista kustannuksista vastaa virka-avun pyytäjä, jollei asiasta toisin sovita ja että virka-avun antamisen edellytyksenä on, että se ei vaaranna virka-apua antavalle viranomaiselle säädettyjen muiden tärkeiden tehtävien suorittamista.

2.3 Vaitiolovelvollisuus ja viesteihin liittyvä tietojen luovuttaminen

Viestinnän sähköisistä palveluista annetun lain 319 §:n osalta on esitetty täsmennettäväksi niiden tahojen joukkoa, joille Liikenne- ja viestintävirasto voi

luovuttaa salassapitovelvollisuuden rajoittamatta tietoturvaloukkauksen yhteydessä saamiaan viestinvälitys- ja muita tietoa. Tietoja voidaan luovuttaa useille tahoille kuten ulkomaisille hallintoviranomaisille, Euroopan unionin tai Pohjois-Atlantin liiton toimielimelle, elimelle tai virastolle, jotka selvittävät tietoturvaloukkauksia. Tietoja ei pääsääntöisesti kuitenkaan voida luovuttaa poliisiviranomaiselle. Tätä voidaan pitää epäsuhtana tiedon luovutussäännöksissä, ottaen huomioon poliisin roolin sisäisen turvallisuuden vastuuviranomaisena näiden tekojen selvittämisessä sekä estämisessä.

2.4 Viranomaisten välinen tiedonvaihto elintärkeitä toimintojen uhkatilanteissa

Vakavien tietoturvaloukkausten ja -uhkien hallinnan näkökulmasta on tärkeää, että esityksessä yksilöidyillä viranomaisilla on käytettävissään mahdollisimman kattavat ja oikea-aikaiset tiedot merkittävien ja vaikutuksiltaan vakavien tietoturvaloukkausten ja -uhkien selvittämiseksi, ennalta estämiseksi sekä vaikutusten poistamiseksi ja minimoimiseksi. Tästä syystä on perusteltua, että Liikenne- ja viestintäviraston, poliisin, Suojelupoliisin ja Puolustusvoimien välinen vakaviin tietoturvaloukkauksiin ja -uhkiin liittyvä riittävä tietojenvaihto mahdollistetaan lainsäädännössä.

Ehdotetun 319 a §:n 1 momentin mukaan yksityiskohtaisten perustelujen mukaan tietoa voisivat vaihtaa keskenään Liikenne- ja viestintävirasto, poliisi, suojelupoliisi ja Puolustusvoimat. Tiedonvaihtoa olisi ehdotuksen mukaan mahdollisuus tehdä vastavuoroisesti sekä oma-aloitteisesti että pyynnöstä kyseisten viranomaisten välillä jokaisen viranomaisen tietoturvaloukkauksiin liittyvien lakisääteisen tehtävän hoitamiseksi ja tilanteen mahdollisimman sujuvan koordinoinnin ja toiminnan yhteensovittamisen mahdollistamiseksi.

Oikeus luovuttaa tietoja omaehtoisesti tulisi ilmetä suoraan ehdotetun lain 319 a §:n 1 momentista eikä ainoastaan perustelutekstissä. Oma-aloitteinen tietojen luovuttamisen oikeutus on eri yhteyksissä nostettu esille, joten epäselvyyksien välttämiseksi asia olisi syytä selkeästi ilmetä.

Vakaviin tietoturvaloukkausten ja -uhkien hallintaan liittyvien välttämättömien toimenpiteiden suorittamiseksi akuutissa tilanteessa tiedonvaihtoa ei tulisi rajata esityksessä kuvatulla tavalla välttämättömiin tietoihin. Tällaisten tehtävien suorittamiseksi tulisi voida vaihtaa tarpeellisia tietoja, kun tietojen vaihto on tilanteen hoitamiseksi arvioitu olevan välttämätöntä.

Esityksen mukaan 319 a §:ssä tarkoitetun tiedon hävittämiseen sovelletaan mitä sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 316 §:n 4 momentissa säädetään tietojen hävittämisestä. Tietojen poistamisen osalta tulisi edellä mainitun 316 §:n 4 momentin viittauksen sijaan olla viittaus kunkin viranomaisen omaan henkilötietojen käsittelyä koskevaan lainsäädäntöön ja niissä säädettyihin poistoaikoihin.

Esitetyn sähköisen viestinnän palvelusta annetun lain 319 a §:n 3 momentin perusteella saatujen tietojen käsittelylle voidaan asettaa luovuttajan toimesta

rajoituksia. Esitetyn mukaan luovutettujen tietojen käsittelyssä on noudatettava, mitä luovuttajan asettamissa ehdoissa määrätään tietojen käytön rajoituksista, tietojen edelleen luovutuksesta tai luovutetun aineiston palauttamisesta. Luovuttavan viranomaisen on ilmoitettava luovuttamisen yhteydessä, jos luovutettavaan tietoon liittyy kyseisiä rajoituksia. Mahdollisuutta asettaa rajoituksia voidaan pitää perusteltuna.

Liikenne- ja viestintäviraston oikeutta luovuttaa tietoja edelleen tulisi täsmentää siten, että poliisilta sekä mahdollisesti muilta turvallisuusviranomaisilta saatuja tietoja saisi luovuttaa edelleen vain tiedot luovuttaneen tahon suostumuksella. Tämän edellytyksen ei voitane arvioida hidastavan tietojen luovutusprosessia merkittävästi. Käytännössä tällaisissa tilanteissa viranomaisten välille voidaan jo olettaa perustettu kriisinhallintaryhmät tai vastaavat kokoonpanot.

Poliisin tietojen osalta rekisteröidyn omien tietojen suoraa tarkastusoikeutta on rajoitettu poliisin henkilötietolain 42 §:ssä, jotta tarkastusoikeus ei vaaranna poliisin lakisääteisten tehtävien suorittamista. Huomioiden nyt esitetyt käsiteltävät tiedot ja jo olemassa olevat turvallisuusviranomaisten tarkastusoikeuden rajoittamista koskevat säännökset, olisi perusteltua, että lakiin lisättäisiin tarkastusoikeuden rajoitus poliisin henkilötietolain 42 §:ä vastaavalla tavalla siten, että rekisteröidyn oikeus tarkastaa tietonsa tapahtuisi Tietosuojavaltutetun välityksellä, eikä suoraa tarkastusoikeutta olisi. Näin voidaan välttää poliisin lakisääteisten tehtävien suorittamisen vaarantuminen siitä syystä, että henkilö saisi toisen viranomaisen kautta pääsyn poliisin luovuttamiin tietoihin, joihin kohdistuu poliisissa tarkastusoikeuden rajoituksia.

Tiedonhallintapäällikkö

Päivi Pösö

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 22.11.2022 klo 10:45. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaa-mosta.

Jakelu

Eduskunta/Hallintovaliokunta

Tiedoksi

Poliisihallitus/Esikunta